

- چهارشنبه ۱۳ اردیبهشت ۱۴۰۲**
- سال سی‌زدهم - شماره ۲۵۶۱**

سپهرغرب، گروه کشاورزی – عطیه صفی‌زاده؛ مسئول انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان گردوی استان همدان میزان کم بهره‌وری گردو را مهم‌ترین چالش باغات گردو دانست و افزود: در ترکیه با کشت گردوی چندلر میانگین هشت تن در هر هکتار است و قیمت تمام‌شده گردو در این کشور با دلار ۵۶ هزار تومان کیلویی ۱۱۰ هزار تومان است اما در ایران هزینه گردو برای باغدار بیش از ۱۵۰ هزار تومان ثبت شده که ارزش اقتصادی برای کشاورزان ایجاد نمی‌کند چون کشت بذری است. شهرستان توپسرکان با رنگ سبز زیبایی که دارد ناخودآگاه نظر هر بیننده‌ای را به خود جلب می‌کند؛ آنچه باعث شده این شهر به‌عنوان معدن طلای سبز معروف شود باغات بی‌نظیر و سرسبز گردو است. گردوهای تولیدی این شهر از نظر میزان چربی و درصد بالای مغز نسبت به کل میوه و درشتی مغز از بهترین گردوهای جهان است. همین خاصیت‌ها و ویژگی‌های برجسته سبب شده توجه مسئولان امر طی سال‌های اخیر بیشتر متوجه توپسرکان شود تا از این ظرفیت خدادادی هم در راستای توسعه اقتصادی و هم در راستای توسعه گردشگری بهره لازم برده شود.

شاید کمتر فردی باشد که تاکنون نامی از گردوی توپسرکان نشنیده باشد، سیاهی دستان، کمر خمیده، بی‌آبی، خشک‌سالی و سرمازدگی خستگی را بر تن باغداران توپسرکان طی سال‌های اخیر چندبرابر کرده و سالیان سال است، فهرست بلندبالای مشکلات باغداران توپسرکانی باعث شده که کیفیت و حجم این محصول به طور چشمگیری کاهش یابد.

در همین راستا ابتدا با تعدادی از باغداران توپسرکانی و سپس مسئول انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان گردوی استان همدان به گفت‌وگو نشسته که نتیجه را باهم می‌خوانیم:

مسئول انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان گردوی استان همدان با بیان اینکه چالش آبی و خشک‌سالی‌های اخیر بر درختان گردو و تولیدات آن تأثیر گذاشته، ابراز کرد: تنش آب و هوایی و گرم شدن هوا نیز بر کیفیت گردو مؤثر است تا جایی که این امر سبب ریز شدن، تغییر رنگ مغز گردو و غیره می‌شود.

حسن موحد با بیان اینکه تنش آبی و خشک‌سالی باعث گرم شدن هوای مناطق شده، ابراز کرد: باتوجه به شرایط کنونی، تنش آبی بزرگ‌ترین مشکل در بخش کشاورزی به‌شمار می‌رود، علاوه بر این هزینه‌های زیاد برای برداشت، مکانیزه نبودن باغات و وجود بار قاچاق و خارجی

گردو نیز مشکلات عدیده‌ای را برای کشاورزان توپسرکانی به‌وجود آورده است.

وی میزان کم بهره‌وری گردو را یکی دیگر از مهم‌ترین چالش باغات گردو دانست و افزود: در ترکیه با کشت گردوی «چندلر» میانگین هشت تن در هر هکتار برداشت می‌شود و قیمت تمام‌شده آن با دلار ۵۶ هزار تومان کیلویی ۱۱۰ هزار تومان است اما در ایران هزینه گردو برای باغدار بیش از ۱۵۰ هزار تومان ثبت شده که ارزش اقتصادی برای کشاورزان ایجاد نمی‌کند چون کشت بذری است. مسئول انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان گردوی استان همدان با بیان اینکه چون در شهرستان توپسرکان روی کشت صنعتی کار نشده و باغداری به‌صورت سنتی انجام می‌شود که حداکثر میزان تولید در بهترین حالت به دو هزار تن در هکتار می‌رسد، اظهار کرد: سال گذشته به دلیل سرمازدگی میزان تولید و برداشت به ۵۰۰ تن در هکتار رسید این در حالی است که نرم کشت سنتی سه تن در هکتار است.

موحد با بیان اینکه کاهش تنش آبی شهرستان توپسرکان و همدان باعث شده که میزان تولید و برداشت گردو این شهرستان حتی کمتر از نرم جهانی اعلام شود، تصریح کرد: به‌دلیل شرایط نامناسب باغداران حاضر هستند ضرر کرده و گردوی خود را با قیمت کمتر از ۱۵۰ هزار تومان بفروشند، حتی هزینه کارگری، کود و هزینه سالانه تولید گردو هم درنمی‌آید و باغدار ضرر می‌کند. وی با بیان اینکه ویژندسازی (برندسازی) و صنعتی شدن ساز و کار تولید گردو باعث می‌شود که صادرات به طور چشمگیری افزایش یابد و به بیشتر از میانگین جهانی تولید گردو در جهان برسم، اظهار کرد: علیرغم آنکه ۱۹۲ هزار هکتار سطح زیر کشت گردو در کشور وجود دارد اما متأسفانه بنا به دلایل عنوان‌شده سالانه حجم زیادی از گردو به‌صورت قاچاق وارد کشور می‌شود.

مسئول انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان گردوی استان همدان با بیان اینکه به طور متوسط معیشت ۱۹۲ هزار نفر در کشور به تولید گردو بستگی دارد، اظهار کرد: با احتساب افرادی که به‌صورت مستقیم و غیر مستقیم با صنعت گردو در ارتباط هستند می‌توان گفت که معیشت و اشتغال بیش از پنج میلیون نفر از این طریق تأمین می‌شود.

موحد با بیان اینکه به‌دلیل کاهش بهره‌وری و صادرات تعداد زیادی از افراد شغل خود را از دست داده‌اند. خاطرنشان کرد: نژاد و منشأ گردو از ایران است اما کشورهای دیگر همچون ترکیه توانسته‌اند نژاد چندلر از گردو را به‌وجود بیاورند

که در حال حاضر هم مورد استقبال قرار گرفته است.

وی در ادامه با اشاره به اینکه صنایع بسته‌بندی مناسب در استان همدان وجود ندارد، افزود: طرح سرشاخه‌کاری با شرایط کنونی در توپسرکان جوابگو نیست چون با توجه به بررسی انجام‌شده موضوع مادی این طرح برای کشاورزان مهم‌تر از توسعه کار است. وی با بیان اینکه دلیل دیگر موفق نبودن سرشاخه‌کاری در توپسرکان این بود که این کار به‌صورت علمی در منطقه انجام نشد، به گونه‌ای که یک نژاد چندلر را که در توپسرکان شروع به توسعه آن کردیم به‌صورت پیوندک بود که به آن سرشاخه‌کاری نمی‌شد گفت: چون بیشتر سرتنه‌کاری بود انجام دادیم و مشکلاتی ایجاد کرد، این رقم با آب و هوای منطقه توپسرکان سازگار نیست.

مسئول انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان گردوی استان همدان بیان کرد: طرح سرشاخه‌کاری نیاز به وقت، زمان و یک مرکز تحقیقات معتبر دارد که با توجه به شرایط آب و هوایی بتواند نژاد بذری مناسب را بررسی و انتخاب کرده و آن را توسعه ترویج دهد و برای کاشت در اختیار کشاورزان بگذارد.

موحد با بیان اینکه چون نتوانستیم به سمت صنعتی شدن در خشکیار پیش برویم اکثر محصولات در ساختار سنتی خود باقی مانده‌اند، عنوان کرد: محصول کشت صنعتی به‌صورت یک‌دست و اندازه است، این امر سبب می‌شود که محصول راحت‌تر فرآوری شود.

وی با بیان اینکه تحقیقات نشان می‌دهد که در شهرستان توپسرکان بیش از یک هزار و ۱۰۰ نژاد گردو شناسایی شده، خاطرنشان کرد: این تنوع نژاد باعث می‌شود که بیش از ۳۰ درصد گردو در دستگاه‌های خردکن گردو از بین برود و همین صرفه اقتصادی به لحاظ خرد شدن و بسته‌بندی وجود ندارد.

مسئول انجمن تولیدکنندگان و صادرکنندگان گردوی استان همدان با بیان اینکه به لحاظ شرایط قانونی امکان ویژندسازی وجود ندارد، خاطرنشان کرد: در این راستا مسیر صنعتی شدن و شناسه نظارتی هم وجود ندارد این در حالی است که برخی محصولات مانند پسته و خرما مجوز برندسازی گرفته‌اند اما جای سؤال است که چرا این اتفاق برای گردوی توپسرکان و سایر محصولات استبر این همدان رخ نمی‌دهد؟

■ **سرما ریشه گردو توپسرکان را سوزاند**

یک باغدار توپسرکانی با بیان اینکه سرمازدگی باعث شده بیش از نیمی از گردوهای ما از بین

کشاورزی

برود، اظهار کرد: آفت و بیماری درختان هم مزید بر علت شده تا محصولات کشاورزی این روستا آسیب ببینند.

حمیدرضا مرادقلیئی خاطرنشان کرد: آفت‌هایی همانند شته و کرم خراط ریشه درختان را خشکانده و سبب شده است که بیش از ۵۰ درصد از محصولات از بین بروند.

وی با بیان اینکه سرشاخه‌کاری در این روستا انجام شده اما تاکنون بازخورد نداشته است، عنوان کرد: به‌دلیل هزینه‌های زیاد این کار، باغداران تمایلی به انجام این امور ندارند؛ به عبارتی سرشاخه‌کاری را به نفع خود نمی‌دانند.

باغدار درختان گردو بیان کرد: از طرف دیگر به‌دلیل عدم اطلاعات کافی برخی از روستاییان اقدام به سرشاخه‌کاری نمی‌کنند و به روش‌های سنتی گردوی خود را پرورش داده یا برداشت می‌کنند.

مرادقلیئی با ابراز اینکه با وجود درخواست باغداران و ظرفیت محصولات کشاورزی این روستا، تاکنون فرآوری خاصی انجام نشده که یکی از مهم‌ترین دلیل آن نبود بودجه و سرمایه‌گذاری در این خصوص است، گفت: در سایه نبود صنایع تبدیلی دلالت نهاییت بهره را می‌برد تا جایی که محصول را با کمترین هزینه خریده و با بیشترین قیمت در بازار به فروش می‌رسانند.

وی با بیان اینکه امروز بازار ایران مملو از

گردوی خارجی است، هزینه بالای تولید و نبود حمایت از باغداران، این ظرفیت را در توپسرکان به نایودی می‌کشاند، اظهار کرد: تأسف بارتر اینکه چاره‌اندیشی مناسبی حداقل برای بازاریابی، جلوگیری از قاچاق و مبارزه با آفت کرم خراط انجام نشده و بازار این طلای سبز در نخستین قطب تولیدکننده گردوی کشور کاملاً رها شده است.

این باغدار توپسرکانی گفت: دلالی، فروش قله‌ای، عدم بازاریابی و صادرات با برند همدان و به تبع آن توپسرکان، موجب شده که این محصول طی سال‌های اخیر به جایگاه واقعی خود نرسد.

حال با توجه به آنچه گفته شد؛ بدون شک رفع این مشکلات همت مسئولان شهرستانی، استانی و کشوری را می‌طلبد تا گردوی توپسرکان از شیوه‌های سنتی به صنعتی وارد شود و در سبد صادراتی ایران قرار گیرد. این خواسته به‌جا آرزوی تمام کشاورزان و فروشنندگان گردوی توپسرکان است.

گردو علاوه‌بر اینکه رونق زندگی بسیاری از توپسرکانی‌ها را رقم زده، اما تحت تأثیر برخی مشکلات هم قرار گرفته است؛ از تغییر اقلیم آب‌وهوایی، خشک‌سالی، سرمازدگی و آفات گرفته تا مسائلی چون واردات گردوی خارجی و سوءاستفاده از نام گردوی توپسرکان برای فروش گردوهای دیگر؛ این درحالی است که کیفیت عالی

خرد شدن اراضی کشاورزی تهدیدی برای امنیت غذایی کشور

رشد و گسترش کشاورزی مکانیزه و صنعتی است.

وی تصریح کرد: خرد شدن دائمی زمین‌های کشاورزی بهره‌بردار، مطلوب از اراضی کشاورزی و عملیات کاشت، داشت و برداشت را بسیار پرهزینه می‌کند چراکه هر چقدر ابعاد زمین‌های کشاورزی کوچک‌تر باشد کشاورزان و صاحبان زمین مجبور هستند از روش‌های سنتی کشاورزی استفاده کنند که هزینه تمام‌شده آن برای دولت‌ها توجه اقتصادی ندارد و این زمین‌ها رفته‌رفته مساعد تغییر کاربری می‌شوند.

■ **ضرورت اعطای اسناد رسمی بر اساس ضوابط قانونی**

در ادامه رئیس سابق سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری کشور درباره صدور اسناد ۶ دانگ اراضی کشاورزی به مهر گفت: در مورد صدور اسناد ۶ دانگ به زمین‌های کشاورزی باید چند قانون مطابق با هم را به‌صورت یکجا در نظر گرفت، به‌عنوان مثال باید در این طرح قانون حدنباص خرد شدن اراضی کشاورزی در کنار سایر قوانین این حوزه مورد توجه جدی قرار گیرد، تنها در نظر گرفتن یک بعد از قانون نمی‌تواند به پیشبرد اهداف حاکمیت در این حوزه کمک کند.

مسعود منصور، افزود: بر اساس قوانین موجود همچون قانون حدنگار که اسفند سال ۱۳۹۳ به تصویب رسیده است تمامی نقاط کشور باید سند کاداستر داشته باشند و در سامانه کاداستر ثبت و ضبط شوند؛ بنابراین قانون موضوع ساماندهی اراضی کشاورزی یک تکلیف قانونی است که اگر بخواهد تغییراتی در آن ایجاد شود باید ابتدا در قانون تغییر صورت گیرد، این در حالی است که سنددار شدن اراضی کشاورزی تابع متراز و حدود معینی است که عدول از آن نیازمند تصویب قانون جدید بوده و نمی‌توان بدون ضابطه آن را اجرا کرد. وی ادامه داد: با این حال اگر صدور اسناد کشاورزی در راستای قانون حدنگار با رعایت سایر قوانین همچون جلوگیری از خرد شدن زمین‌ها کشاورزی، تجمع و یکپارچه‌سازی اراضی انجام نشود نتیجه مثبتی در بر نخواهد داشت، چراکه در این راستا باید اعطای سند به اراضی کشاورزی همچون یک قطعه چورچین کنار دیگر قوانین قرار گیرد تا اثرپخش باشد.

شهرهای بزرگ به‌وفور مشاهده می‌شود.

وی می‌افزاید: به گفته مسئولان در حال حاضر بیشترین درخواست‌ها برای تغییر کاربری اراضی مغرب اطراف شهرهای بزرگ است و کمترین تقاضاها برای تغییر اراضی درافتاده صورت می‌گیرد، این در حالی است که کارشناسان یکی از دلایلی که باعث تغییر کاربری اراضی کشاورزی می‌شوند را ماده ۹۹ و ۱۰۰ شهرداری‌ها می‌دانند شهرداری‌ها با استفاده از این قانون، چندین برابری عوارض به‌ازای اعطای مجوز دریافت می‌کنند که منبع درآمدی برای شهرداری‌ها و دهیاری‌ها و بخشداری‌ها محسوب می‌شود).

■ **تثبیت تغییر کاربری اراضی**

مدیرگروه کشاورزی و توسعه روستایی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی در این باره به مهر گفت: سند دار شدن اراضی خرد بر خلاف شعارهای دولت در این حوزه به تثبیت و تغییر کاربری اراضی کشاورزی کمک خواهد کرد، در حالی دولت و وزارت جهاد کشاورزی هدف از اجرای طرح صدور سند به هر متراز از اراضی کشاورزی را جلوگیری از تغییر کاربری و زمین خواری عنوان می‌کند که این طرح نه‌تنها جلوی سودجویان و دلالان این حوزه را نخواهد گرفت بلکه روند اجرای فعالیت‌های آن‌ها را تسهیل خواهد کرد.

حجت ورمزیاری ادامه داد: یکی از دغدغه‌های رهبر معظم انقلاب در حوزه کشاورزی دستیابی به اطلاعات و آمار پایه‌ای از قبیل میزان کشت، تولید، صادرات و واردات محصولات کشاورزی است که متأسفانه به گفته وزیر جهاد کشاورزی وقت اطلاعات درستی در این زمینه وجود ندارد، درحالی‌که دولت یکی از اهداف اجرای صدور سند برای اراضی کشاورزی را دستیابی به اطلاعات و آمار این حوزه عنوان کرده ولی سند مالکیت هیچ‌گاه نمی‌تواند اطلاعاتی در این زمینه در اختیار کارشناسان و مسئولان ذی‌ربط قرار دهد.

وی خاطرنشان کرد: تا پیش از این کوچک شدن اراضی کشاورزی یکی از چالش‌های اساسی حوزه کشاورزی محسوب می‌شد چرا که این روند پیامدهای منفی اقتصادی بسیاری از مدیریت منابع و برنامه‌ریزی درست گرفته تا بهره‌برداری مناسب از اراضی کشاورزی با توجه به فناوری روز دربر خواهد داشت و مانعی برای

مساحت کشور در خوش‌بینانه‌ترین حالت حدود ۱۳۵ میلیون هکتار اراضی یعنی ۱۲ تا ۱۵ درصد قابلیت کشت و کار و بهره‌وری محصولات کشاورزی را دارد). بنابراین اگر برنامه مدون و توسعه محوری در بخش کشاورزی صورت نگیرد چه بسا در آینده نه‌چندان دور با چالش

امنیت غذایی مواجه خواهیم بود.

در گذشته تنها وراثتی بودن اراضی کشاورزی و انتقال آن از نسلی به نسل دیگر شایع‌ترین دلیل خرد شدن زمین‌های کشاورزی بود، ولی امروز سود بسیار بالای حاصل از تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی پای دلالان و سودجویان در به این عرصه بازکرده است، سود حاصل از تغییر کاربری اراضی کشاورزی تا حدی برای دلالان جذابت دارد که اصغر رفیعی، معاون سازمان امور اراضی کشور درباره آن می‌گوید: «سود تغییر کاربری اراضی کشاورزی از قاچاق مواد مخدر بیشتر است و همکاران ما در شناسایی و جلوگیری از تغییر کاربری اراضی کشاورزی با تهدید مواجه هستند».

**اعطای سند به زمین‌های کوچک مشوق پنهان تغییر کاربری اراضی کشاورزی رئیس اندیشکده حکمرانی هوشمند در این باره می‌گوید«اهرچند از سوی رئیس سازمان امور اراضی کشور اعلام شده که در بخش کشاورزی خرد شدن اراضی و تهدید امنیت غذایی هشداری جدی است و زنگ خطر آن به صدا درآمده است؛ اما وزارت جهاد کشاورزی در دو سال گذشته با اجرای طرحی تحت عنوان سنددار کردن اراضی کشاورزی به هر مترازی نه‌تنها مانعی بر سر راه سودجویان این عرصه قرار نداده بلکه گویا تسهیل گری نیز در این راستا ایجاد کرده چراکه بر اساس شواهد موجود بیشترین آمار تغییر کاربری زمین‌های کشاورزی مربوط به اراضی با مترزاز پایین بوده و گویا سنددار شدن زمین‌های خرد از سوی دولت به مشوقی پنهان برای خرد شدن زمین‌های کشاورزی تبدیل شده است.

سید طه حسین مدنی، ادامه می‌دهد: چراکه این امکان را به صاحبان اراضی و سودگران دلالان می‌دهد تا با تفکیک اراضی کشاورزی به مترازی کوچک‌تر به دلیل عدم توجه اقتصادی آن زمین‌ها در بحث کشاورزی نسبت به تغییر کاربری آن اقدام کنند؛ فرایندی که هم اکنون در اراضی کشاورزی اطراف

سپهرغرب، گروه کشاورزی؛ کوچک شدن مداوم زمین‌های کشاورزی با طرح‌های توسعه پایدار در تضاد کامل قرار دارد چرا که هر چقدر زمین‌های کشاورزی خرد شود و در دست مالکان متعددی قرار گیرد، بهره‌برداری غیراقتصادی‌تر خواهد کرد.

توسعه پایدار هر جامعه با مجموعه شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی سنجیده می‌شود که یکی از مهم‌ترین آن شاخص‌ها تأمین امنیت غذایی است. بر اساس داده‌های آماری، جمعیت جهان تا سال ۲۰۵۰ میلادی به ۹ میلیارد نفر خواهد رسید که اگر تولید مواد غذایی از آنچه امروز شاهد هستیم وخیم‌تر نشود بازهم حداقل ۱٫۵ میلیارد نفر از کمبود غذا و گرسنگی رنج می‌برند.

با این حال آنچه آمار و داده‌های بخش کشاورزی در ایران نشان می‌دهد از عدم پایداری و توسعه محور بودن کشاورزی حکایت دارد، تا جایی که بر اساس گزارش سالانه اشتغال و بیکاری مرکز آمار اشتغال سالانه بخش کشاورزی از حدود ۴٫۳ میلیون نفر در سال ۱۳۹۸ خورشیدی به حدود ۲٫۸ میلیون نفر در سال ۱۴۰۰ یعنی سال پایانی دولت دوازدهم رسیده است و همچنین رشد بخش کشاورزی در سال ۱۴۰۰ منفی ۳٫۷ درصد برآورد شده و تنها ۱۷٫۶ درصد از شاغلان کشور در بخش کشاورزی فعال هستند؛ اما چالش‌ها در حوزه کشاورزی به همین‌جا ختم نمی‌شود، عدم حمایت و تسهیل گری مناسب، استفاده از روش‌های سنتی و عدم استقبال کشاورزان برای اشتغال در این حوزه سبب شده تا اراضی کشاورزی در چند سال اخیر با تهدید جدی‌تر همچون خرد شدن و تغییر کاربری مواجه شوند.

خرد شدن و کوچک شدن مداوم زمین‌های کشاورزی با طرح‌های توسعه پایدار در این حوزه در تضاد کامل قرار دارد چراکه هر چقدر زمین‌ها کشاورزی خرد و تفکیک شود و در دست مالکان متعددی قرار گیرد، بهره‌برداری از اراضی کشاورزی را سخت‌تر و غیراقتصادی‌تر خواهد کرد.

■ **خرد شدن اراضی و تهدید غذایی**

رضا افلاطونی، رئیس سازمان امور اراضی کشور درباره عدم کاربری مناسب از اراضی کشاورزی می‌گوید (از ۱۶۴ میلیون هکتار